

Kälkestads tegelbruk

Av Rut Hermansson

Kälkestads tegelbruk är väl nu bara ett gammalt minne och faller allt mer och mer i glömska, jag har dock minnen kvar från den tid då tegelbruket var i full gång. Enligt en del gamla papper och handlingar så var min farfars far på sin tid delägare. Min farfars far Herman Karlsson förde under flera år kontoböcker över tegelbrukets rörelse på 1840-talet och framåt i tiden. Dessa böcker med fler handlingar finns nu på Hallingebergs hembygdsförening och skall stanna där i all framtid. För dem som finner intresse att läsa och studera så går det säkert bra.

Kälkestad tegelbruk i slutet på 1800-talet

Bilden föreställer Kälkestads tegelbruk med den stora ladan, vattenhjulet, som drivs av vattenkraft och så brännugnen med sin gavel, är troligen tagen någon gång i slutet på 1800-talet. Teglugnen har byggts om någon gång, ty som jag minns den var den övre delen uppmurad och högt upp på gaveln nära takåsen stod årtalet 1901 att läsa. Minns mycket väl att vi barn läste ofta detta årtal, ty mitt födelseår var detsamma.

MED BLAND DE PERSONER som står uppräddade finns säkert tegelslagaren Petterson, även en bror till honom som gick under namnet "Petrus i Haga". En bror till den nu över 81 år Valdemar Johnsson i Kälkestad är en av pojarna, som finns på bilden.

Tegelbruket var i full rörelse till omkring år 1910 då Mjöltorps och Kälkestads vattenfall grävdes ut. Det var stillestånd en tid, men tog åter upp tegeltillverkningen med kraft från en ångmaskin, som tillhörde min far C.H. Hermansson, Åkerholm.

Efter någon tid blev det helt stopp för att så småningom säljas och rivas. Det var omkring åren 1917-1918 som min far inköpte i alla husen och med mina bröders hjälp rev både ugn och tegelhus.

Åren före 1910 och till omkring år 1912 hade jag mitt barndomshem på Mjöltorps ägor och gick eller kröp ofta på dammen över den då starka forsen och in i tegelladan. Strax med detsamma inom skedde tillverkningen och där vi barn ofta såg på hur leran till stentar och

tegelpannor arbetades smidig med en rulle, som liknade den som förekommer i en köttkvarn. När det var avklarat så kom leran strax fram som en tjock fyrkantig korv och stenar skars av och lades på brädlappar. De skulle sen upp i torkställningarna som fanns i ladan för att torka och sen så småningom kom bränningen i ugnen. Tegelpannorna var ofta tvåkupiga och pressades med formar och det för hand. Det var bara leran som arbetades om med vattenkraften och längderna som matades fram och skars till stenar.

LERLAGRET LÅG UTANFÖR tegelladans baksida strax intill gaveln och hette alltid "Iergropa". Den mesta leran kördes fram med oxar eller hästar och togs i närheten av Kogaren på Gustav Olanders, Dröpstads ägor. Där fanns ett s.k. "Iertag" och ett mycket fint sådant. Leran blev ren och fin eftersom den grävdes fram med spade för hand. Så fin lera förekommer inte i dagens läge, ty oftast tar grävskoporna med både jord och grus vid Iergrävning.

Det fanns en bruten körväg, som väl än lever kvar från tegelbruket jämte ån norr över och genom den så kallade Åhagen till Iertaget och Dröpstad stora källa upp till byn. Samma väg går än i dag ut förbi Brinken ut på Hallingebergsvägen ner till Hummelstad och ut på riksvägen.

Många ortsbor köpte och körde tegel från detta bruk och vintertid gick det många lass över Kogaren till kyrkbyn och även längre upp i socknarna, jo, det var alltid liv och rörelse vid tegelbruket.

TEGELMÄSTAREN
ELLER TEGELSLAGAREN
som han oftast kallades
bodde i en liten stuga
bredvid den här omtalade
vägen norr över och strax
ovanför den bro som går
över ån. Det fanns bara
ett rum och kök i stugan,
kanske någon kammare
på övre våningen men då
utan eldstad.

Svängrummet kunde ej bli
så stort enär familjen
bestod av fem barn, så
det blev sju personer. De
flesta sov i det lilla köket.

Stugan här på bilden revs ned för rätt många år sen, mannen som på bilden står utanför "tegelstugan" som vi ofta sa är den av mig förut vid olika tillfällen omtalade båtsmannen och världsomsegglaren Gustav Alfred Flink, ty, han bodde en tid i den stugan.

Som bilden visar så flottades det timmer i ån och då genom en ränna som låg nära vattenhjulet. Timmer kom från socknar norr opp och kanske först genom Långgrammen, ån ut i Kogaren, ner genom vår ränna och ån ut i Långsjön. Vidare sen med tåg från Ankarsrum eller fortsatte det genom vatten ner till Hjorted. En liten glimt av livet kring det gamla tegelbruket i seklets första årtionden. Det känns underbart att minnas Kälkestads tegelbruk.

RUT HERMANSSON

Texten digitaliserad och redigerad av Anders Jacobsson hösten 2015

Den gamla tegelslagarstugan. Mannen vid stugan är den legendariske båtsman Flink, välkänd bland dåtidens tjustbor.